

Hacettepe Üniversitesi'nde 2 Aralık 2016 tarihinde gerçekleştirilen ve Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Engelliler Araştırma ve Uygulama Merkezi ve Çocuklarda Rehabilitasyon Araştırma ve Uygulama Merkezi (ÇUHA) ile yapılan Engellsizlik İçin Elele "Çocukluktan Yaşlılığa" toplantısı "Çocuklarda İlk Tanıdan Özel Eğitime Bütüncül Yaklaşım" paneli raporu bilginize sunulmuştur.

Dr. Filiz Aslan (Panel Raportörü)

Moderatörler: Prof. Dr. Banu Anlar, Çocuk Nörolojisi Bilim Dalı,

Prof. Dr. Elif N. Özmert, Gelişimsel Pediatri Bilim Dalı,

Prof. Dr. Mintaze Kerem Günel, Sağlık Bil. Fak. Fizyoterapi-Rehabilitasyon

Böl.

PANELİSTLER

Klinik tanılama: Yrd. Doç. Dr. Bahadır Konuşkan, Çocuk Nörolojisi Bilim Dalı

Rehabilitasyon ile ilgili bölümlerde yönlendirme, terapi ve rehabilitasyon gerekliliklerinin belirlenmesi: Dr.Ody. Filiz Aslan

Raporlama: Uzm.Dr. Tuba Çelen Yoldaş, Gelişimsel Pediatri Bilim Dalı

Rehberlik ve Araştırma Merkezleri eğitsel tanılama: Uzm. PDR. Deniz Çiğdem Çakıcı Yıldız

Özel Eğitim ve Rehabilitasyon merkezleri rehabilitasyon süreci: Fzt. Erhan Karadeniz, Özel Eğitim Merkezi

Aileler açısından sürecin yorumu:E.Sinem Ersoy, SERÇEV

Çocuklarda İlk Tanıdan Özel Eğitime Bütüncül Yaklaşım Paneli ardından

Doğumundan itibaren aile hekimleri ve çocuk sağlığı uzmanları çocuğun sağlığını takip etmekte ve gelişimini de bu izlemin içinde aileden alınan bilgiler ve muayene sırasındaki gözlemleri bir araya getirerek değerlendirmektedirler. Çocuğun zihinsel, dil, ya da motor gelişiminde bir gecikme düşündüklerinde hem nedenini araştırmaya, hem de çocuğun gereksinimlerini, kendisindeki gelişim gecikmesine eşlik eden diğer sorunlarını belirlemeye yönelirler. Tanı koyma sürecinde hekim, gerekli tetkikleri ve konsültasyonları yaparken aileyi bilgilendirir, aynı zamanda çocuğu özel eğitim ve (re)habilitasyon sürecine yönlendirir. Çünkü erken tanı, erken tedavi ve (re)habilitasyon, gelişimsel destek açısından geç kalınmaması; başarılı tedavi sürecinin anahtarını oluşturmaktadır. Ancak

hekimlerin süreç içinde yaşadıkları sorunların başında hasta yoğunluğu ve bu karmaşık sorunu kısa bir zaman aralığı içinde ele alma zorunluluğu gelmektedir.

Değerlendirme sonuçları öncelikle aileyle, sonra da diğer disiplinlerdeki uzmanlarla ve hekimlerle paylaşılır. Bu paylaşımlar sonucunda ortak hedefler belirlenir ve müdahale yöntemleri planlanır. Hacettepe Üniversitesi Çocuklarda Rehabilitasyon Uygulama ve Araştırma Merkezi (ÇUHA) modelinde olduğu gibi uzman hekimler ve terapistler çocuğun motor (hareket), dil, sosyal ve duygusal gelişim alanlarını tüm alanların birbirleriyle etkilenimini gözler önüne seren bütüncül olarak değerlendirir, ailenin beklentileri ve çocuğun ihtiyaçlarına göre gerçekçi, ortak hedefleri belirlerler. Rehabilitasyon ve eğitim yaklaşımlarının merkezinde aile ve çocuk yer almalıdır. Tüm girişimlerin ve yaklaşımların amacı, çocuğun bağımsızlaşmasının, çocuğun ve ailenin yaşama katılımının olabilecek en üst seviyede sağlanmasıdır. Değerlendirme süreci tamamlandıktan sonra sonuçlar Balthazard yöntemi ile yüzde hesabıyla ve Uluslararası İşlevsellik ve Yeti Yitimi (ICF) modeline uygun olarak hekimlere iletilmektedir. Böylece hem rapor için yönetmelikler tarafından belirlenen gereklilikler, hem de çocukta özellikle desteklenmesi gereken alanlar hakkında ayrıntılı bilgi sağlanmaktadır. Bu raporlarda hem tıbbi hem eğitsel tanılama bilgileri yer almaktadır. Raporun yazılması sürecinde ailelerin bilgilendirilmesi gerekmektedir.

Çocuğun gereksinimlerini raporlama, eğitim ve (re)habilitasyon girişimlerinin bir ön koşulu halindedir. Uygulamada raporlama aşamasında ortaya çıkabilen aksaklıklar arasında farklı merkezlerdeki uzmanların özel eğitim desteği ve rapor sürecine yaklaşımlarındaki, ayrıca ailelerin rapor süreciyle ilgili bilgi, beklenti ve farkındalık derecesindeki farklılıklar gelmektedir. Ailelerde sık karşılaşılan endişelerden biri rapor çıktığında çocuklarının olumsuz "etiketlenmesi" olmaktadır. Hekimler ise ihtiyacı olan tüm bebek ve çocukların yeterli eğitsel hizmete ulaşmalarını hedeflemektedirler. Raporun yazılma sürecinde çocuğun gereksinimleri Uluslararası İşlevsellik ve Yeti Yitimi (ICF)'e göre, çocuktaki yapısal ve işlevsel sorunların onun etkinliğine, katılımına ne derece olanak verdiği değerlendirilir. Bu sırada da onun kendi ortamında, çevresel ve bireysel tüm kolaylaştırıcı ve zorlaştırıcı etmenlerin varlığındaki durumu gözönüne alınır. Buna göre, etkinliklere ve yaşama olabilen en etkin katılımı hedeflenir ve desteklenir.

Hastaneden, yönetmelikte yazıldığı ismiyle "özürlü sağlık kurulu raporu" alındıktan sonra, ailenin çocukları ile kendi yaşadıkları ilçenin ya da semtin Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM)'ne başvurmaları gerekmektedir. Burada çocuk psikolojik danışman, psikolog ve farklı alanlardan özel eğitim uzmanları tarafından eğitsel açıdan değerlendirilerek en uygun eğitim ortamına yerleştirilmesi amaçlanır. Hastane raporundaki bilgiler ve RAM'da yapılan değerlendirmeler sonrasında çocuk "en az sınırlandırılmış eğitim ortamı" na yerleştirilir. Seçilen eğitim ortamları sıklıkla özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri ile okul ortamı olmaktadır. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde tıbbi tanılama raporu olan çocukların destek eğitim modüllerinden faydalanmaları devlet güvencesi altındadır. Destek eğitim modülleri ise, RAM tarafından belirlenmektedir. Örneğin işitme kaybı olan çocuk ile hareket güçlüğü olan çocuğun aldığı modüller farklı olmaktadır. Okula yerleştirme konusunda da okul ortamı çocuğun gelişim özelliklerine göre belirlenmektedir. Bütüncül bakış açısıyla hem hareket, bilişsel, dil becerileri, hem de okula hazır oluş, akran ilişkileri gibi psikososyal gelişim özellikleri göz önünde bulundurulmaktadır.

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezine başlayan çocuğun gelişiminin takibi hedeflendiği gibi farklı alanlarda uzmanlaşmış eğitimciler tarafından sağlanmaktadır. Özel eğitime başlayan çocuk, tıbbi tanısına uygun, terapist ve uzmanlar tarafından önerilen programlar çerçevesinde ve RAM tarafından belirlenen modüllere göre eğitim desteği almaya başlar. Aileler çocuklarına verilen eğitimler hakkında bilgilendirilir ve evde çocukları ile birlikte yapacakları uygulamaları da gösterilir. Ailenin ve çocuğun eğitimi bir arada, eş zamanlı devam etmektedir.

Özel eğitim merkezleri her alandan uzmana yer veremeyebilir, genel eğilim belli alanlarda uzmanlaşmış merkezler olmaları yönündedir. Merkezlerin hedefleri arasında çalışanlarına hizmet içi eğitim vermeleri, yeni uygulamalara açık olmaları ve çocuğun gelişimini destekleyecek en etkili yöntemleri uygulamaktır.

Özel eğitime devam sürecinde fizyoterapist, çocuk gelişimi uzmanı, odyolog, ergoterapist, dil ve konuşma terapisti, özel eğitim uzmanı, klinik psikolog, beslenme ve diyetetik uzmanı takip ve değerlendirmelerine devam eder. Ara değerlendirmeler

raporlanarak ilgili hekimlerle görüŖülür. Ayrıca özel eğitimdeki uzmanlar ve eğitimcilerle bilgi alışveriŖi yapılarak, çocuğun geliŖimi hakkında gözlemleri öğrenilir. Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezindeki uzmanların isteği doğrultusunda danıŖmanlık da verilir. Tüm geliŖmeler ve izlem sonuçları hakkında aile bilgilendirilir.

Tüm uzmanların, terapistlerin, hekimlerin ve ailelerin çabası, belirli alanlarda yetersizlikleri olan çocukların geliŖim açısından kritik dönemi kaçırmadan, erken müdahale ile en zengin uyaran ortamlarına kavuŖması, böylece etkili yöntemlere ve hizmetlere ulaşarak, yetenek ve becerilerinden tam olarak yararlanabilmesi ve olabildiğince yaŖamın içinde yer almasıdır.